

ישבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת ויקרא (זכור) תשע"ו

"החפץ לה' בעלות וזבחים"?

החפץ לה' בעלות וזבחים"?! (ב') "כְּשֹׁמֵעַ קְוֹל ה'"!
כלומר, שמואל שואל בתמיהה: וכי חפץ ה' בכל ל בעולות
וזבחים?! הרי הקב"ה אינו חפץ בהם כלל, וכל חפצו הוא
רק שישמעו בקולו!

גם במקומות רבים נוספים נראה לכאורה שהנביאים
מתחסמים באופן שלילי אל ענין הקרבנות. אסף המשורר
אומר (בשם ה'): "האוכל בֶּשֶׂר אֲפִירִים וְדָם עֲתוּדִים
אֲשַׁתָּה"?! (תהלים נ, ג). גם ירמיהו אומר: "עֲלוּתֵיכֶם סָפוּ עַל
זְבָחֵיכֶם וְאָכְלוּ בֶּשֶׂר. כִּי לֹא דִבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים
בְּיוֹם הוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל דְּבַרִּי עוֹלָה וְזֶבֶח"
(ירמיהו ז, כא). מה פירוש "לא דברתי את אבותיכם ולא
צויתים... על דברי עולה וזבח"? הרי ה' כן ציוה על דברי
עולה וזבח! הפשט הוא, שהעולות והזבחים רצויים - יש
בהם תועלת, יש בהם קרוב העולמות - אבל בתנאי אחד!
בתנאי שהמקריב מבין, שהוא לא נותן שום דבר לקב"ה,
אלא מקבל. אם הוא חושב שה' מקבל ממנו - הוא
מרגיש ח"ו עליונות על הקב"ה, וזה פסול. צריך להבין, שעד
כמה שאני נותן לקב"ה, זהו רק חסד ה' שהוא מוכן לקבל
ממני קרבן, ולא שאני באמת נותן לו משהו. הקב"ה לא
צריך את הקרבנות שלי.

דוגמא לשתי הגישות הללו במעשה הקרבת הקרבן -
אפשר לראות בתורה. הג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל
(בפירושו לבראשית כב, ה), עומד על ההבדל בין אברהם
אבינו ובין בלעם ובלק, כשהם באים להקריב קרבנות
לקב"ה. כשאברהם אבינו עומד להקריב לקב"ה את בנו
יחידו, הוא אומר לנערו: "שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר, וְאָנִי
וְהַנֶּעֱרַר נִלְכָּה עַד פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוָכָה אֲלֵיכֶם" (שם).
אני הולך להשתחוות לפני הקב"ה, להתכופף
ולהכניע את עצמי לפניו. לעומת זאת, כשבלק הולך
להקריב קרבנות של רֶשַׁע, כדי לעקור את עם ה' מן העולם
ח"ו, אומר לו בלעם: "הֲתִנְצָב עַל עֲלֻתְךָ"! (במדבר כג, ג)
עמוד זקוף! אל תשתחוה!... (עי' רש"י במדבר טז, כז) זהו
ההבדל בין קרבנו של צדיק לקרבנו של רשע! הצדיק מקריב
לקב"ה את הקרבן הגדול ביותר שאדם יכול להקריב, את
בנו יחידו - ומרגיש כניעה כלפי הקב"ה! ואילו הרשע
מקריב כמה בהמות, וחושב שמעכשיו הקב"ה הוא זה
שצריך להכניע את עצמו כלפיו, לתת את שאלתו ולעשות
את בקשתו, להשמיד ח"ו את ישראל.

"כי ממך הכל, ומיידך נתנו לך"

גם במצרים הקריבו ישראל קרבן - קרבן פסח. למה צוה
ה' את ישראל להקריב קרבן במצרים? גם שם, לא מפני שה'
היה זקוק לאותן בהמות, אלא מפני שישראל היו זקוקים
לקרבן זה, כדי לקיים בעצמם "מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן" (שמות

החפץ לה' בעולות וזבחים?

"ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר:
דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, אךם פי יקריב מכם קרבן
לה', מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם"
(ויקרא א, א-ב). כידוע, עבודת הקרבנות, היא אחד משלשת
העמודים שהעולם עומד עליהם - תורה, עבודה וגמילות
חסדים (אבות פ"א מ"ב). עבודה - זו עבודת הקרבנות.
כשאברהם אבינו שואל את הקב"ה על ארץ ישראל, "בְּמָה
אָדַע כִּי אֵירָשְׁנָה" (בראשית טו, ח), הקב"ה עונה לו: "קָחָה לִּי
עֲגֻלָּה מִשְׁלֶשֶׁת וְכו' (שם, ט), ובארו חז"ל שהכוונה היא
לעבודת הקרבנות (תענית כז, ב). הרי שקרבנות הם ענין גדול,
שבגללו אנו זוכים לשבת בארץ ישראל. גם על קרבן פסח
נאמר: "וְעִבְדְתָּ אֶת הָעֶבֶדְהָ הַזֹּאת בַּחֲדָשׁ הַזֶּה... וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ
בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מֵמִצְרַיִם"
(שמות יג, ה-ה). כלומר, בשביל "העבדה הזאת", של קרבן
פסח, יחד עם אכילת מצה ומרור, יצאנו ממצרים. הרי
שהקרבנות הם דבר גדול מאד. גם עצם השם "קרבן", אין
משמעו רק שאדם מקריב משהו לה', אלא משמעו גם
שהקרבן מקרב את העולמות, את עולמנו הגשמי והשפל
אל העולמות הרוחניים העליונים. גם על הקטורת אמרו (עי'
זהר ח"ג קמט, א), שהיא נקראת קטורת לא רק על שם הקיטור
שעולה ממנה, אלא גם מפני שהיא מקשרת את העולמות
יחד, התחתון עם העליון, ואותנו כביכול עם הקב"ה
(קיטרא" בארמית פירושו קָשֶׁר). הקרבנות הם א"כ דבר גדול
מאד, וגם תופסים מקום נכבד בתורה שבכתב ושבועל פה.

והנה, למרות כל זה, בהפטרות השבוע - הפטרת פרשת
זכור - בא שמואל ואומר: "החפץ לה' בעולות וזבחים,
כְּשֹׁמֵעַ קְוֹל ה'"?! (שמו"א טו, כב) - וכי חפץ הקב"ה שיקריבו
לו קרבנות?! איך מתיישבים הדברים עם מה שראינו לעיל?
אפשר לכאורה לתרץ, ששמואל אינו מתכוין לומר, שהקב"ה
אינו מעוניין כלל בעולות וזבחים. שמואל בא רק לומר,
שיותר מעולות וזבחים, ה' חפץ שישמעו בקולו. אופן
קריאת הפסוק לפי זה יהיה כך: "ויאמר שמואל: החפץ לה'
בעולות וזבחים כְּשֹׁמֵעַ קְוֹל ה'"?! - האם חפץ ה' בעולות
וזבחים, כפי שהוא חפץ שישמעו בקולו?! והתשובה
המבוקשת היא - לא! ה' חפץ שישמעו בקולו יותר מאשר
בעולות וזבחים! ומכל מקום, גם בעולות וזבחים ה' חפץ.
ואולם מפיוסוק הטעמים נראה שלא זוהי כוונת הפסוק. אם זו
היתה הכוונה, הטעם על "ויאמר שמואל" היה צריך להיות
זקף קטן (להורות ששם היא ההפסקה העיקרית בחציו
הראשון של הפסוק). ואולם למעשה הטעם על "ויאמר
שמואל" הוא רביעי (שהוא טעם מפסיק פחות מזקף קטן),
והטעם על "החפץ לה' בעולות וזבחים" הוא זקף קטן.
משמע שיש לחלק את הפסוק כך: א') "ויאמר שמואל:

"אֲלֵךְ יַם הַיָּבֵין דְרָפְקָה" (איוב כה, כג) של תורה עד הסוף. חוץ ממנו - אין מי שמסוגל לתפוס את התורה בשלמותה. אבל בכל זאת, כל אחד לפי מדרגתו משיג על ידי לימוד התורה משהו ממחשבת ה' האין סופית, וזוהי - כאמור - הדרך להתדבק בקב"ה במחשבה.

יש בענין זה דבר מעניין פֶּאוֹנְקְלוֹס. משה רבינו מכנה את ישראל "עַם נֶבֶל" (דברים לב, ו), ומתרגם אונקלוס - "עַמָּא דְקִבְלִי אֲוִרְתָּא" (עם שקבלו את התורה). מה פירוש הדבר? איך אפשר לפרש, שעם ישראל נתכנה "עַם נֶבֶל" מפני שקבלו את התורה? "עַם צַדִּיק" היה צריך לכנות אותם על זה, ולא "עַם נבל"! מבאר הגר"א ז"ל, שדברי האונקלוס מיוסדים על דברי המדרש: "נובלות חכמה של מעלה - תורה" (ב"ר מד, יז). מה פירוש "נובלות חכמה של מעלה"? - משל לאילן גבוה, שלרוב גובהו אי אפשר ללקט את פירותיו. אלו פירות אפשר בכל זאת ללקט? - הפירות הנובלים ונופלים למטה, אותם ניתן ללקט ולאכול. כך גם החכמה האלקית. היא גבוהה מאד, ובלתי ניתנת להשגת בשר ודם. מה עשה הקב"ה? הוריד לנו לארץ "נובלות" מחכמתו בדמות התורה כפי שאנו מכירים אותה, מ"בראשית" עד "לעיני כל ישראל", וכן התורה שבעל פה, כדי שתהיה לנו איזו שהיא השגה במחשבה האלקית. זהו "עַם נֶבֶל" - "עַמָּא דְקִבְלִי אֲוִרְתָּא", שקבלו נובלות מחכמה של מעלה (הובא בהקדמת נכד הגר"א לביאורו על הש"ע). ע"י נובלות אלו, יש כבר לְשַׁכַּל האדם איזו שהיא תפיסה במחשבת ה'!

והדרך להתדבק בקב"ה ברגש, היא ע"י עבודת הקרבנות. כשאדם מקריב קרבן, הוא צריך להרגיש שהיה רוצה בעצמו להיות הקרבן, כמו שיצחק אבינו הסכים ורצה להשחט ולהיות קרבן עולה לה'. אלא שהקב"ה לא הרשה לאברהם לשחוט את יצחק, ועל כן גם אנו איננו רשאים למסור את עצמנו להיות קרבן לה'. במקום זה נתן לנו הקב"ה אפשרות להקריב לו בהמות ועופות ומנחה, אבל בעצם הרגשת האדם צריכה להיות, ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה הקרבן הזה, נפש תחת נפש" (רמב"ן ויקרא א, ט).

היום שאין לנו קרבנות, הדרך העיקרית להדבק בקב"ה ברגש היא ע"י עבודת התפילה. להרגיש כמה גדולה הזכות לעמוד שלוש פעמים ביום ולדבר אל הקב"ה כדבר בן אל אביו, שמדבר אליו מתוך קורבה גדולה. להרגיש שכביכול אנו מדברים פנים אל פנים עם הקב"ה, מודים לו על כל הדברים הטובים שעשה לנו, ומבקשים ממנו שימשיך להיטיב לנו, לתת לנו חכמה ותשובה וסליחה וגאולה וכל שאר הדברים שאנו צריכים. זוהי הדבקות בקב"ה ברגש.

וגמילות חסדים - זו הדרך העיקרית להדבק בקב"ה בכלי המעשה. הרי כל מטרתה של בריאת העולם, וכל מה שעושה הקב"ה בעולמו לאחר שנברא, הוא להיטיב לברואים; לאנשים לפי צרכם, לבעלי חיים לפי צרכם, וכן למלאכים. לפני בריאת העולם לא היה לקב"ה למי להיטיב. וכיון שִׁמְטָבַע הטוב להיטיב, ברא הקב"ה את העולם, כדי שיהיה לו למי להיטיב². ממילא, הדרך להידיבק בה' במעשה, היא ע"י שנעסוק גם אנו בהטבה לזולתנו. אמנם ה'

יב, כא) - מִשְׁכוּ יַדְיִכֶם מֵעֲבוּדָה זָרָה, וְהִדְבַקְוּ בַמִּצְוָה (מכילתא שם). כיון שעד עכשיו היו מחוברים למצרים שעובדים לצאן, היה עליהם לבטל את הצאן מלהיות עבודה זרה קודם שיצאו ממצרים. זה מה שעושה קרבן פסח - מבטל את אלהי מצרים. בהתחלה משה אומר לפרעה: "הֲנִי נִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבֹת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלוּנוּ"? (שמות ח, כב) - איננו יכולים להקריב קרבנות במצרים, כי המצרים יסקלונו! אבל עכשיו ישראל צריכים להראות שהם אינם מפחדים מהמצרים, ובעשור לחודש הם קושרים את הכבשים לכרעי מטותיהם לעיני כל מצרים, להכינם לשחיטה בארבעה עשר לחודש. אח"כ הם שוחטים את הפסח ואוכלים אותו לשם מצוה, כאוכלים על שולחן המלך.

זהו פסח מצרים, וזה צריך להיות הפסח גם לדורות, וכן בכל קרבן, להרגיש פְּדוּד המלך לפני פטירתו, שעשה אסיפה גדולה כהכנה לבניין בית המקדש, נָדַב בה נדבות רבות של זהב, כסף, נחושת, ברזל ועצים, קרא גם לאחרים להתנדב [ובאמת הביאו שם נדבה בעין יפה (דה"א ט), ובסוף הוא מתפלל לה' ואומר: "פִּי מִמֶּךָ הִפְלֵ, וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ" (שם, יד)]. כל מה שִׁנְתָנוּ - קבלנו אותו קודם מה'. ממילא נמצא, שלא נִתְּנוּ לה' כלום. אדרבה, בסופו של חשבון, רק ה' הוא זה שנתן לנו. זוהי ההרגשה של דוד אחרי כל מה שהוא נתן לה', וזו גם צריכה להיות ההרגשה של כל מי ש"נותן" משהו לה', קרבן או נדבת ממון או כל דבר אחר. אין מקום להתגאות במה שנתתי, "פִּי מִמֶּךָ הִפְלֵ, וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ".

שלוש זרכים להדבק בה'

כפי שהזכרנו, עבודת הקרבנות היא אחד משלשה העמודים שהעולם עומד עליהם - תורה עבודה וגמילות חסדים. למה דוקא על שלשה דברים אלו עומד העולם? הרי תרי"ג מצוות יש בתורה, וכולן חשובות, ומה מיוחד בשלש מצוות אלו יותר משאר המצוות?

אולי מותר לומר כך: הרי תכלית עבודת האדם בעולם הזה היא, להיות דבוק בקב"ה עד כמה שבשר ודם יכול להיות דבוק בו ית', ודבקות זו היא בשלשה דברים המרכיבים את כוחות האדם: מחשבה, רגש וכלי המעשה. כנגד שלשת אלו מכוונים שלשת הדברים שהזכירה המשנה - תורה, עבודה וגמילות חסדים.

לימוד תורה - זו הדרך לידבק בקב"ה בכח המחשבה. אמנם מחשבת הבורא היא מעבר ליכולת השגתנו, וכפי שאומר הנביא: "פִּי גָבְהוּ שְׁמַיִם מְאֹרָךְ, פֶּן גָּבְהוּ דְרָכֵי מְדַרְכֵיכֶם וּמַחְשַׁבְתֵּי מַמְחֻשְׁבְּתֵיכֶם" (ישעיהו נה, ט), אבל ברוב חסדו נתן לנו ה' ניצוץ ממחשבתו כדי שנוכל להשיג משהו ממנה, וזוהי התורה. על ידי לימוד התורה, יש לנו בכל זאת תפיסה כלשהי במחשבת ה', כל אחד לפום דרגא דיליה. ילד קטן לומד חומש לפי הבנתו, רבי עקיבא איגר לומד לפי הבנתו, חז"ל לפי הבנתם, וגם משה רבינו שנמצא כבר שלשת אלפים בגן עדן, לומד שם את התורה לפי הבנתו ומדרגתו שם, ואף על פי כן לא הגיע וגם לא יגיע לעולם לידיעת התורה בשלמותה, שהרי התורה היא חכמת אלקים, שהוא אין סוף, וממילא גם חכמתו היא אין סופית. "אין לה ערך ולא קץ" (רמב"ם הלכ' יסודי התורה פ"ב ה"ב). רק

הדברים לא יוצאים לגמרי לבטלה; כי למעשה, ע"י מה ששואל עשה, באמת יצא ש"תקִימתי אֶת דְּבַר ה'". איך? ש"ע"י שהשאר את אגג חי לילה אחד, באותו לילה התעברה ממנו אשה אחת, ומזה נולד לאחר כמה דורות המן האגגי (ילקוט מעם לועז שמו"א פט"ו אות קצ"ז), ונתגלגל כל מעשה המגילה. נמצא שבעקיפין שאל אכן הקים את דבר ה', שנתגלגל על ידו ש"קִימו וְקָבְלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל יִרְעָם" את התורה מחדש, "והדור קבלוה בימי אחשורוש" (שבת פח, א).

ובכל זאת, למרות שכתוב כך במגילה, אינני בטוח שכולם קבלו כל כך מרצון. הראיה, שכעבור עשר שנים (בערך), עזרא הסופר מקבל רשות מארתחשסתא מלך פרס לעלות לארץ ישראל, הוא מקבץ אנשים לעלות עמו, ובכל זאת - מספר העולים הוא קטן מאד. בערך אלפים איש, לא יותר (עזרא ח). הרבה פחות אפילו מאלה שעלו עם זרובבל (שם ב). רוב היהודים מעדיפים להשאר בשושן הבירה ובשאר מקומות. וקשה: אם היתה התעוררות כל כך גדולה של ישראל לקבל את התורה מרצון, איך לא הולכים יהודים רבים לארץ ישראל לבנות את המקדש ולקיים את המצוות התלויות בארץ? היה צריך להיות, שכל ישראל יעלו לארץ ישראל! אינני יודע אם מותר לומר זאת, אבל כנראה שקבלת התורה מרצון שהיתה בימי מרדכי ואסתר לא היתה נחלת הכלל כולו. כנראה שלא כולם קבלו את התורה כל כך מרצון.

אם כך, מה נשתנה ממה שהיה במתן תורה? הרי גם במתן תורה היו צדיקים שקבלו את התורה ברצון. אהרן הכהן, יהושע בן נון, נחשון בן עמינדב וצדיקים אחרים, ודאי קבלו את התורה מרצון כבר בסיני. אם בשתי קבלות התורה היו כאלו שקבלו ברצון וכאלה שלא קבלו ברצון, מה נשתנה בימי אחשורוש ממה שהיה בסיני?

אולי התירוץ הוא זה: הרי הדין הוא, שדברים שבלב אינם דברים (קדושין מט, ב), אבל דברים שבלבו ובלב כל אדם הוו דברים. ממילא, במתן תורה, שכמעט כולם היו אנוסים - הטענה של "אונס" היא טענה⁶. יש כאן דברים שבלבו ובלב כל אדם. אבל בימי אחשורוש, שחלק גדול מישראל קבלו את התורה מרצון, הרי גם מי שלא קיבל מרצון צריך לומר בפה שהוא אינו מקבל ברצון, שאם לא כן הרי אלו דברים שב לב, שאינם דברים; ממילא, גם לאלו שהתנגדו בזמן אחשורוש לקבלת התורה, בטלה מעתה הטענה של "אונס". כך אולי מותר להסביר.

לכן אנחנו שמחים בפורים, לא רק על שנושענו מהמן הרשע, אלא על שקיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם, שקבלנו את התורה ברצון.

למה תקנו פורים ביום שלאחר נצחון המלחמה,

ולא ביום הנצחון עצמו?

החת"ם סופר שואל (סוף פרשת תצוה דף פא ע"ב ד"ה לקיים), למה קבעו מרדכי ואסתר לעשות פורים ב"ד' ו' בט"ו באדר, "פְּיָמִים אֲשֶׁר נֶחַדוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מְאִיבֵיהֶם" (אסתר ט, כב) למה לא קבעו לעשותו ביום י"ג באדר, שבו "נִקְבְּלוּ הַיְהוּדִים... לְשַׁלַּח יָד בַּמִּבְקָשִׁי רַעְתָּם" (אסתר ט, ב),

ברא את האדם כך, שמרגע שהוא בא לעולם ועד צאתו ממנו הוא מוכרח לקחת מן העולם, מיד כשאדם נולד הוא מוכרח לקחת מן העולם אויר, אח"כ גם אוכל ודירה ובגדים, ואח"כ דברים אחרים, וההכרח לא יגונה, אלא שאדם צריך לדעת להיות גם "נותן", להשתדל לפתח בעצמו גם את מדת הנתינה. ככל שהוא יותר "נותן", הוא יותר דומה לקב"ה. ככל שהוא יותר "נוטל", הוא יותר מתרחק מהקב"ה. כי הקב"ה הוא רק נותן, ולא נוטל כלום. ממילא, כמה שאדם הוא "נותן", הוא נעשה כביכול דומה לקב"ה, וכמה שהוא נוטל, הוא מתרחק מלהיות דומה לקב"ה. נכון שחז"ל הגבילו ואמרו, שאסור לאדם לתת לצדקה יותר מחומש מנכסיו³ כדי שלא יגיע למצב שיצטרך לבריות⁴ (כתובות נ, א), אבל במסגרת החומש שאותו מותר לאדם לתת - כמה שיתן יותר, הוא מתקרב יותר לקב"ה. אפשר לתת לעולם ע"י לימוד תורה, אפשר לתת לעולם דברים גשמיים, העיקר להיות נותן, לא רק לוקח.

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל אמר בזה משל יפה: שני חנוונים מוכרים סחורה זהה באותו מחיר. האחד, כל מטרתו היא לתת לכל יהודי כל טוב - חלות ובשר ודגים ועוד. אלא מאי? אם רק יחלק חינם יין וחלב ושאר מוצרים, לא יוכל להמשיך לאורך זמן בנתינתו, שכן לא יהיה לו ממה לחדש את המלאי, וגם לא יהיה לו ממה להתקיים כדי שיוכל לשרת את הלקוחות. ממילא, הוא מוכרח לעסוק גם ב"לקיחה", ולקחת כסף מן הקונים. לעומת זאת, הסוחר השני, כל מטרתו לקחת כסף מן הבריות. ואולם, אם רק יתלה שלט על חנותו: "כאן מקבלים כסף", ספק גדול אם יהיה מי שיכנס לחנותו. הוא מוכרח אפוא לספק סחורה לאנשים, כדי שייסכימו להעניק לו מכספם.

והנה, שני חנוונים אלו פועלים באותו אופן, נותנים סחורה, ולוקחים עבורה כסף. ובכל זאת, רב ההבדל ביניהם. אצל האחד גם הלקיחה אינה אלא נתינה, כי לקיחתו אינה אלא "היכי תמציי" כדי שיוכל להמשיך ולתת, ואצל השני גם הנתינה אינה אלא לקיחה, כי נתינתו אינה אלא "היכי תמציי" כדי לקחת מאנשים את כספם. ועל כן, אצל האחד מביא המסחר לדיבקות בקב"ה, שהרי הוא מתדמה לה, שגם הוא רק נותן ולא לוקח. ואילו אצל חברו, אותו מסחר עצמו מביא דוקא לריחוק מה', שהרי כל כולו לקיחה, הפך ממידותיו של הקב"ה⁵. אי אפשר לשים אותו בעוה"ב בשביל זה, כי עוה"ב פירושו דיבקות בקב"ה, ואדם זה רחוק מהקב"ה מרחק רב. מסתמא יקבל איזה שכר בעוה"ז, כסף, או משהו אחר, שהרי סוף סוף עסק בסיפוק צרכיהם של יהודים, אבל עוה"ב לא מגיע לו בעד זה. הלב שלו הוא לב של לקיחה, לא לב של נתינה. כמובן, אדם צריך להיות כמו החנוני הראשון. להשתדל כמה שיותר להיות נותן, ולא לוקח.

"הדור קבלוה בימי אחשורוש" - אבל לא כולם!

כששואל חוזר מהמלחמה עם עמלק, הוא אומר לשמואל: "בְּרוּךְ אַתָּה לְה', הִקְיַמְתִּי אֶת דְּבַר ה'" (שמו"א טו, ג). למרות שלא קיים את דבר ה', כי השאיר את מיטב הצאן והבקר ולא הרגם, אבל אמרו, שכשצדיק אומר, בכל זאת

מרצון ולא מאונס. על כן קראו לימים האלה פורים - ל"ד ולט"ו באדר, שבהם נחו מאויביהם, [ולא ל"ג ול"ד שבהם לחמו באויביהם] - כי דוקא בהם התבררה המדרגה של "קָיָמוּ וקָבְלוּ", שקבלו את התורה ברצונו, ובטלה טענת "מודעא רבה לאוריתא" שהיתה קודם, ועל זה הוא עיקר ההודאה בפורים.

כמדומני יש לחת"ם סופר עוד טעם למה ארבעה עשר וחמישה עשר, כי הרי זכותו של משה רבינו עמדה לנו בשושן הבירה, שהמן לא ידע שאדר הוא חודש שלא רק נפטר משה רבינו, אלא גם נולד משה רבינו (מגילה יג, ב). והנה, משה נולד בז' באדר, נמצא שהברית שלו היתה צריכה להיות ב"ד באדר. אבל משה רבינו נולד מהול (סוטה יב, א), ויכול להיות שכמו שנפטר בשבת (עי' משנ"ב סי' רצ"ב סק"ו) כך גם נולד בשבת, והטפת דם ברית לא דוחה שבת, א"כ הטפת דם ברית שלו היתה ביום א' בט"ו, לכן י"ד וט"ו באדר הם ימי הפורים, כי הם ימי המילה של משה רבינו.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

ובו היו עיקר הנס וההצלה, "אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם... וַיַּעֲשׂוּ בְּשָׁנָאֵיהֶם פְּרָצוֹנִים" (שם, א-ה). הרי גם את פסח קבעה התורה בשבעת הימים שבין מכת בכורות לטביעת המצרים בים, ולא ביום שאחר כך, שבו כבר נחו מן המצרים; ואם כן, גם את פורים היה צריך לקבוע בצורה כזו, ביום שבו נצחו במלחמה, ולא ביום שאחריו. [ובשושן שנלחמו גם ב"ד - יעשו שני ימים פורים, ב"ג וב"ד, או שיעשו רק ביום השני, ב"ד]. החת"ם סופר תירץ מה שתירץ, אבל חוץ ממה שכתב החת"ם סופר, אולי מותר לומר תירוץ נוסף לשאלתו, והוא זה:

אם היו קובעים את פורים ביום הנצחון, היה נראה מזה כאילו ההודאה לה' היא רק על ההצלה הגשמיית שהיתה ביום זה, שניצלנו מגזירת המן הרשע. והרי לא רק על זה אנו מודים לה', אלא גם ובעיקר על התוצאה הרוחנית של התשועה, שחזרו וקיבלו את התורה מרצונו, שזה היה רק לאחר המלחמה, כשנחו מאויביהם.

ומדוע באמת שבו וקבלו את התורה מרצון רק לאחר המלחמה, ולא בשעת המלחמה עצמה? שכן אם היו מקבלים את התורה בשעת המלחמה, היה נשאר שוב מקום לטענת אונס, שקבלו את עול התורה מפחד המלחמה. במקום הגיגית שבסיני, המן וכל שונאי ישראל שנלחמים בהם הם הגיגית. לכן "הדור קבלוה" רק אחר י' שהסתיימה המלחמה, כשכבר עבר האונס, שאז ברור שהקבלה היא

1. ועי' גם מה שכתב הרמב"ן בביאור דברי אונקלוס אלו (רמב"ן דברים לב, ו).

2. וכפי שביארו האר"י ז"ל ("עץ חיים" ריש שער הכללים), הרמח"ל ("דעת תבונות" מהד' הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל סי' ט"ז-י"ח) וכל המקובלים, שזו היתה כוונת ה' בבריאה. וכן כתב הרמח"ל בלשון פשוטה בתחילת ספר "מסילת ישרים": "מה שהורינו חכמינו ז"ל הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג" (מסילת ישרים ריש פ"א). היינו, שתכלית הבריאה היתה להיטיב לאדם ולהביאו למצב של תענוג. ועיקר התענוג אינו בתענוגי עולם הזה, אלא הכונה היא "להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא... אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא העולם הזה" (שם). [ועכ"פ, כבר הדגיש הרמח"ל בדבריו, שביאור זה - שהעולם נברא כדי שיהיה לקב"ה למי להיטיב - אינו הביאור המלא והשלם בכוונת הבריאה, אלא רק "מה שנוכל [אנו] להשיג בענין זה" (שם סי' י"ח). ובאמת ב"עץ חיים" לאר"י ז"ל (ריש היכל א' שער א') מבואר טעם נוסף לבריאת העולם, והוא - לגלות שלימותו ית'. "כי אם לא היה (הבורא) מוציא פעולותיו וכוחותיו לידי פועל ומעשה, לא היה כביכול נקרא שלם" (שם). ולגלות שלמותו אי אפשר אלא ע"י שיהיו נבראים, שעבורם יוציא הבורא פעולותיו וכוחותיו אל פועל, ולכן נבראו הנבראים].

3. והגר"א בפירושו למשנה ("שנות אליהו" פאה פ"א מ"א ד"ה וגמילות חסדים) כתב, שהאיסור לבזוז יותר מחומש מנכסיו הוא מן התורה. ומה שאמרו בגמרא שבאושא תקנו כן, כבר מבואר בירושלמי שדין זה היה הלכה למשה מסיני, ושכחוהו, ובאושא חזרו והסכימו לזה, וכינונו מדעתם למה שנמסר מכבר בהלכה למשה מסיני (וכן ציין לדברי הירוש' הללו בגליון הש"ס לרעק"א בכתובות נ, א).

4. ונמצא שהוא "נוטל" ולא "נותן".

5. ועי' גם אגרות חזו"א (ח"ב סי' צ') שכתב: "יקרה לפעמים, אשר מעשה בעלת צורה אחת תפרד לשתי מעשיות נפרדות, האחת מן הטובות והאחת מן הרעות, ואשר לפי מחשבתו של העושה שלב משפטן, אם לעקל אם לעקלקלות". ועי' שם הדוגמא שהביא לזה. ולפעמים יש בזה גם נפ"מ להלכה - עי' שו"ע (או"ח סי' ל"ח ס"ח) שכתב: "כותבי תפילין ומזוזות, הם ותגריהם ותגרי תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום", כי העוסק במצוה פטור מן המצוה. וכתב שם המשנ"ב, שפטור זה הוא אף כשמרויחים בזה ממון. ומ"מ כתב לגבי התגרים: "ודוקא אם עיקר כוונתם כדי להמציאן למכור למי שצריך להם. אבל אם עיקר כוונתם רק להשתכר - לא מיקרי עוסק במצוה", והפטור שהזכיר השו"ע לא נוגע אליהם. הרי ששני תגרים עושים את אותו מעשה, ומ"מ הבדל הכוונות ביניהם גורם גם להבדל בדין ביניהם, האם חל עליהם דין "עוסק במצוה פטור מן המצוה" או לא.

6. ובכל זאת, מצד האמת, אין בטענה זו ממש. שהרי הקב"ה הוא מלך העולם, ואם מלך העולם החליט לתת לנו תורה, הרי שהתורה מחייבת אותנו בין אם נרצה ובין אם לא נרצה. אלא שהקב"ה ברחמיו מתייחס לענין, כאילו יש כאן טענת פטור מחמת אונס.